

**Култът към католическите мъченици на тоталитаризма
в България (1944–1989)**
Валентин Воскресенски

Литература

Баева, Вихра 2013: Конструирание на святост: почитта към архиепископ Серафим Соболев в Руската църква в София. – В: *Свети места в Софийско. Култове, разкази, образи*. Съст. и научен ред. Албена Георгиева. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 102–117 [Baeva, Vihra 2013: Konstruirane na svyatost: pochitta kam arhiepiskop Serafim Sobolev v Ruskata tsarkva v Sofia. – In: *Sveti mesta v Sofiysko. Kultove, razkazi, obrazi*. Sast. i nauchen red. Albena Georgieva. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 102–117].

Беловеждов, Гаврил 2001: *Страданието не е етикет, то е достойнство. Документи от съдебните процеси срещу Католическата църква в България през 50-те години на XX век*. София: Симолини 94 [Belovezhdov, Gavril 2001: *Stradaniето ne e etiket, to e dostoynstvo. Dokumenti ot sadebnite protsesi sreshту Katolicheskata tsarkva v Bulgaria през 50-te godini na XX vek*. Sofia: Simolini 94].

Беновска-Събкова, Милена 2013: Мъченици и герои: политика на паметта и преоткриване на православието в постсъветска Русия. – В: *Българският XX век. Колективна памет и национална идентичност*. Съст. и ред. Ана Лулева. София: Гутенберг, 252–277 [Benovska-Sabkova, Milena 2013: Machenitsi i geroi: politika na pametta i preotkrivane na pravoslaviето v postsavetska Rusiya. – In: *Bulgarskiya XX vek. Kolektivna pamet i natsionalna identichnost*. Sast. i red. Ana Luleva. Sofia: Gutenberg, 252–277].

Бокова, Ирена 1998: Културна идентичност – образи на отъждествяване и оразличаване. – *Български фолклор*, № 1–2, 4–21 [Bokova, Irena 1998: Kulturna identichnost – obrazi na otazhdestvyavane i orazlichavane. – *Bulgarski folklor*, No. 1–2, 4–21].

Бокова, Ирена 1998а: Католици. – В: *Общности и идентичности в България*. Ред. колегия: Анна Кръстева и др. София: Петекстон, 260–271 [Bokova, Irena 1998a: Katolitsi. – In: *Obshtnosti i identichnosti v Bulgaria*. Red. kolegiya: Anna Krasteva i dr. Sofia: Petekston, 260–271].

Бокова, Ирена 1998б: Културна идентичност и колективна памет (българите католици). – *Социологически проблеми*, № 3–4, 186–191 [Bokova, Irena 1998b: Kulturna identichnost i kolektivna pamet (bulgarite katolitsi). – *Sotsiologicheski problemi*, No. 3–4, 186–191].

Бокова, Ирена 2000: „Завръщането“ на религиозното (Българите католици). – В: *Антропологични изследвания*. Т. 1. Съст. Пламен Бочков. София: ИК „Яр“, 57–80 [Bokova, Irena 2000: „Zavrashтането“ na religioznoto

(Bulgarite katolitsi). – In: *Antropologichni izsledvaniya*. Т. 1. Sast. Plamen Vochkov. Sofia: ИК „Яр“, 57–80].

Бокова, Ирена 2000а: Колективна памет и религиозна принадлежност. – В: *Локални общности*. Т. 1. *Културна идентичност – традиции – регионална принадлежност*. Съст. Ирена Бокова. София: ИК „Яр“, 7–16 [Bokova, Irena 2000a: Kolektivna pamet i religiozna prinadlezhnost. – In: *Lokalni obshtnosti*. Т. 1. *Kulturna identichnost – traditsii – regionalna prinadlezhnost*. Sast. Irena Bokova. Sofia: ИК „Яр“, 7–16].

Бокова, Ирена 2003: „Завръщането“ на религиозното – път към интегриране на обществото (българите католици). – В: *Известия на Исторически музей Кюстендил*. Т. 7. Ред. колегия: Антоанета Христова, Катя Горовска. Велико Търново: Фабер, 279–289 [Bokova, Irena 2003: „Zavrashtaneto“ na religioznoto – pat kam integrirane na obshtestvoto (bulgarite katolitsi). – In: *Izvestiya na Istoricheski muzey Kyustendil*. Т. 7. Red. kolegiya: Antoaneta Hristova, Katya Gorovska. Veliko Tarnovo: Faber, 279–289].

Босилков, Евгений 2002: *Пасторални писма на Блажения Мъченик Евгений Босилков Никополски Епископ*. Плевен: ЕА [Bosilkov, Evgeniy 2002: *Pastoralni pisma na Blazheniya Machenik Evgeniy Bosilkov Nikopolski Episkop*. Pleven: EA].

Вуков, Николай 2014: „Наследството“ на социализма: теоретични и методологични предизвикателства. – В: *Дни на наследството 2013*. Отг. ред. Лозанка Пейчева. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 133–148 [Vukov, Nikolay 2014: „Nasledsvoto“ na sotsializma: teoretichni i metodologichni predizvikelstva. – In: *Dni na nasledstvoto 2013*. Отг. ред. Lozanka Peycheva. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 133–148].

Ганева-Райчева, Валентина 2000: Конструирание на идентичност в словесни интерпретации. – В: *Локални общности*. Т. 1. *Културна идентичност – традиции – регионална принадлежност*. Съст. Ирена Бокова. София: ИК „Яр“, 17–26 [Ganeva-Raycheva, Valentina 2000: Konstruirane na identichnost v slovesni interpretatsii. – In: *Lokalni obshtnosti*. Т. 1. *Kulturna identichnost – traditsii – regionalna prinadlezhnost*. Sast. Irena Bokova. Sofia: ИК „Яр“, 17–26].

Господинов, Тодор 1999: *Блаженият епископ Евгений Босилков – рожба на хилядолетната история на Белене*. Свищов: Академично издателство „Ценов“ [Gospodinov, Todor 1999: *Blazheniyat episkop Evgeniy Bosilkov – rozhba na hilyadoletnata istoriya na Belene*. Svishtov: Akademichno izdatelstvo „Tsenov“].

Груйчев, Стоян 2002: *Свещеномъченици на Българската православна църква, жертви на комунизма в България 1923–2002*. София: Инфомакс СГ [Gruychev, Stoyan 2002: *Sveshtenomachenitsi na Bulgarskata pravoslavna carkva, zhertvi na komunizma v Bulgaria 1923–2002*. Sofia: Infomaks SG].

Дженев, Руси 2007: *Храмът*. София: Захарий Стоянов [Dzhenev, Rusi 2007: *Hramat*. Sofia: Zahariy Stoyanov].

Ди Еудженио, Пиерлуиджи 2002: *Блажен Евгений Босилков – епископ мъченик. Да умреш за Вярата*. Русе: Католическа Никополска епархия [Di Eugenio, Pierluigi 2002: *Blazhen Evgeniy Bosilkov – episkop machenik. Da umresh za Vyarata*. Ruse: Katolicheska Nikopolska eparhiya].

Друмевa, Валентина 2007: *Български свещеномъченици и изповедници за вярата от най-ново време*. Т. 1. Света Гора: Славянобългарски манастир „Св. Вмчк. Георги Зограф“ [Drumeva, Valentina 2007: *Bulgarski sveshtenomachenitsi i izpovednitsi za vyarata ot nau-novo vreme*. Т. 1. Sveta Gora: Slavyanobulgarski manastir „Sv. Vmchk. Georgi Zograf“].

ДСВ 2017: *Държавна сигурност и вероизповеданията*. Част 2. *Мюсюлманското изповедание и Католическата църква в България (1944–1991)*. София: Алфа Стар ЕООД [DSV 2017: *Darzhavna sigurnost i veroizpovedaniyata*. Chast 2. *Myusulmanskoto izpovedanie i Katolicheskata carkva v Bulgaria (1944–1991)*. Sofia: Alfa Star EOOD].

Елдъров, Светлозар 2002: *Католиците в България 1878–1989. Историческо изследване*. София: Международен център по проблемите на малцинствата и културните взаимодействия [Eldarov, Svetlozar 2002: *Katolitsite v Bulgaria 1878–1989. Istoricheskoto izsledvane*. Sofia: Mezhdunaroden tsentar po problemite na maltsinstvata i kulturnite vzaimodeystviya].

Еленков, Иван 2004: *Католическата църква и католиците в България*. София: Симолини 94 [Elenkov, Ivan 2004: *Katolicheskata tsarkva i katolitsite v Bulgaria*. Sofia: Simolini 94].

Знеполски, Ивайло (ред.) 2003: *Около Райнхарт Козелек. Историческо време и темпоралност*. София: Дом на науките за човека и обществото [Znepolski, Ivaylo (ed.) 2003: *Okolo Reinhart Koselleck. Istoricheskoto vreme i temporalnost*. Sofia: Dom na naukite za choveka i obshtestvoto].

Иванов, Стефан 2018: *Католическите мъченици на България*. Пловдив: Жанет 45 [Ivanov, Stefan 2018: *Katolicheskite machenitsi na Bulgaria*. Plovdiv: Zhanet 45].

Калканджиева, Даниела 1997: *Българската православна църква и държавата 1944–1953*. София: Албатрос [Kalkandzhieva, Daniela 1997: *Bulgarskata pravoslavna tsarkva i darzhavata 1944–1953*. Sofia: Albatros].

Карагъзов, Панайот 2010: *Календари, мъченици и поети. Статии по полска история и литература*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ [Karagyozov, Panayot 2010: *Kalendari, machenitsi i poeti. Statii po polska istoriya i literatura*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“].

Каравълчев, Венцислав 2016: *Репресивната политика на комунистическата власт срещу Православната църква в България (1944–1964)*. Дисертация за присъждане на образователната и научната степен „доктор“. Научен ръководител: доц. д-р Павел Павлов. София: Богословски факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ [Karavalchev, Ventsislav 2016: *Represivnata politika na komunisticheskata vlast sreshtu Pravoslavnata tsarkva v Bulgaria (1944–1964)*. Disertatsiya za prisazhdane na

obrazovatelната i nauchната степен „doktor“. Nauchen rakovoditel: dots. d-r Pavel Pavlov. Sofia: Bogoslovski fakultet na Sofiyski universitet „Sv. Kliment Ohridski“].

Колева, Даниела 2010: *Белене – място на памет? Антропологична анкета*. София: Сиела [Koleva, Daniela 2010: *Belene – myasto na pamet? Antropologichna anketa*. Sofia: Siela].

Кортези, Паоло 2016: *Историята на католическата общност на село Малчика (1605–2015)*. Белене: Културен център „Евгений Босилков – Белене“ [Cortesi, Paolo 2016: *Istoriyata na katolicheskata obshtnost na selo Malchika (1605–2015)*. Belene: Kulturen tsentar „Evgeniy Bosilkov – Belene“].

Лулева, Ана, Евгения Троева, Петър Петров 2012: *Принудителният труд в България (1941–1962). Спомени на свидетели*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ [Luleva, Ana, Evgenia Troeva, Petar Petrov 2012: *Prinuditelniyat trud v Bulgaria (1941–1962). Spomeni na svideteli*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“].

Лулчев, Детелин 2002: Конфесионалната идентичност в контекста на глобализацията. – *Балканистичен форум*, № 1–3, 125–133 [Lulchev, Detelin 2002: *Konfesionalnata identichnost v konteksta na globalizatsiyata*. – *Balkanistichen forum*, No. 1–3, 125–133].

Манафов, Грую 1958: *Религия и политика*. София: Профиздат [Manafov, Gruyu 1958: *Religiya i politika*. Sofia: Profizdat].

Маринов, Борис 2017: Българската православна църква и паметта за мъчениците и изповедниците на вярата, пострадали от комунистическия режим. – В: *Живо предание. Образци на съвременното православно богословие* [Marinov, Boris 2017: *Bulgarskata pravoslavna tsarkva i pametta za machenitsite i izpovednitsite na vyarata, postradali ot komunisticheskiya rezhim*. – In: *Zhivo predanie. Obraztsi na savremennoto pravoslavno bogoslovie*], <https://dveri.bg/ua3a8> (24.05.2018).

Методиев, Момчил 2010: *Между вярата и компромиса. Българската православна църква и комунистическата държава (1944–1989)*. София: Сиела [Metodiev, Momchil 2010: *Mezhdu vyarata i kompromisa. Bulgarskata pravoslavna tsarkva i komunisticheskata darzhava (1944–1989)*. Sofia: Siela].

Николов, Венцислав (ред.) 2015: *Молитвеник. В чест на Дева Мария от Фатима*. Плевен: Католическа Никополска епархия; Студио „Спектър“ [Nikolov, Ventsislav (ed.) 2015: *Molitvenik. V chest na Deva Maria ot Fatima*. Pleven: Katolicheskа Nikopolska eparhiya; Studio „Spektar“].

Петков, Иван 1989: *Религия и политика. Идеологически аспекти на политизацията на католицизма и исляма*. София: Партиздат [Petkov, Ivan 1989: *Religiya i politika. Ideologicheski aspekti na politizatsiyata na katolitsizma i islyama*. Sofia: Partizdat].

Пиндикова, Галина (ред.) 2002: *Евгений Босилков (1900–1952). Документи от архивите на България и Франция*. София: ПК „Димитър Благоев“ („Архивите говорят“, № 23) [Pindikova, Galina (ed.) 2002: *Evgeniy*

Bosilkov (1900–1952). *Dokumenti ot arhivite na Bulgaria i Frantsiya. Sofia: PK „Dimitar Blagoev“* („Arhivite govoryat“, No. 23)].

Софранов, Иван, Георги Георгиев 1995: *Никополски или Урбански църковен процес по канонизиране и обявяване за мъченическа смъртта на Божия раб Евгений Босилков*. Ловеч: ИК „Обектив“ [Sofranov, Ivan, Georgi Georgiev 1995: *Nikopolski ili Urbanski tsarkoven protses po kanonizirane i obyavyavane za machenicheska smartta na Vozhiya rab Evgeniy Bosilkov*. Lovech: ИК „Obektiv“].

Таконе, Фернандо 1998: *Евгений Босилков. Български епископ мъченик защитник на правата на Бога и на човека*. Русе: Регионален исторически музей; Цанов Брос ЕООД [Taccone, Fernando 1998: *Evgeniy Bosilkov. Bulgarski episkop machenik zashtitnik na pravata na Boga i na choveka*. Ruse: Regionalen istoricheski muzey; Tsanov Bros EOOD].

Таконе, Фернандо 2002: *Ронкали и Босилков за нова България*. Пловдив: Голд Прес ООД [Taccone, Fernando 2002: *Roncalli i Bosilkov za nova Bulgaria*. Plovdiv: Gold Press OOD].

Тертулиан, Квинт 1991: *Апология на християнството*. Прев. Стела Панайотова. София: Критика и хуманизъм [Orig.: Quintus Septimius Florens Tertullianus. *Apologeticum*].

Цветков, Жоро 1994: *Разпятието. Съдебната разправа с дейци на католическата църква в България през 1952 г.* София: Издателство на Българската академия на науките [Tsvetkov, Zhoro 1994: *Razpyatiето. Sadebnata razprava s deysci na katolicheskata tsarkva v Bulgaria prez 1952 g.* Sofia: Izdatelstvo na Bulgarskata akademiya na naukite].

Assmann, Aleida 2008: Canon and Archive. – In: Erll, Astrid, Ansgar Nünning (eds.). *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*. Berlin: Walter de Gruyter, 97–107.

Brown, Peter 1981: *The Cult of the Saints: Its Rise and Function in Latin Christianity*. Chicago: The University of Chicago Press.

Christensen, Karin Hyldal 2017: *The Making of the New Martyrs of Russia. Soviet Repression in Orthodox Memory*. New York: Routledge.

Giesen, Bernhard 2004: *Triumph and Trauma*. London: Paradigm Publishers.

LaCapra, Dominick 2005: *Escribir la historia, escribir el trauma*. Buenos Aires: Nueva Visión.

LaCapra, Dominick 2009: *Historia y memoria después de Aushwitz*. Buenos Aires: Prometeo Libros.

Logan, William, Keir Reeves (eds.) 2011: *Places of Pain and Shame. Dealing with 'Difficult Heritage'*. London: Routledge.

Luleva, Ana 2015: Commemorating the Communist Labour Camps. Is a New Memory Culture Possible? – In: Luleva, Ana, Ivanka Petrova, Slavia Barlieva (eds.). *Contested Heritage and Identities in Post-Socialist Bulgaria*. Sofia: Gutenberg Publishing House, 60–90.

Salamone, Frank A. (ed.) 2004: *The Routledge Encyclopedia of Religious Rites, Rituals, and Festivals*. New York: Routledge.

Интернет източници

John Paul II, pope 2000: Tertio Millennio Adveniente. – http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1994/documents/hf_jp-ii_apl_19941110_tertio-millennio-adveniente.html (29.05.2018).

Използвани съкращения

АИФ: Архив на Института за фолклор при Българската академия на науките [от 2010 г. – Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН].

АКРДОПБГДСРСБНА: Комисия за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия.

ПВ: Видеоархив на Института за фолклор при Българската академия на науките [от 2010 г. – Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН].

ФнаИФ: Фоноархив на Института за фолклор при Българската академия на науките [от 2010 г. – Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН].

Валентин Воскресенски
Институт за етнология и фолклористика
с Етнографски музей
Българска академия на науките
ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6
1113 София, БЪЛГАРИЯ
valentin.voskresenski@iefem.bas.bg